

Expositie Herzog & deMeuron in Londen.

H&dM uit Bazel is één van de meest invloedrijke en gewaardeerde architectenbureaus in de wereld. Hier in Londen geen retrospectieve zoals deze van Norman Foster die men vorige zomer kon bezoeken in Centre Pompidou te Parijs. De Royal Academy brengt een kleine presentatie, in drie zalen worden de uitgangspunten verduidelijkt en gaat men uitvoerig in op het nieuw kinderziekenhuis in Zürich dat binnenkort in gebruik wordt genomen. Gelijktijdig verscheen boek uitgegeven door de Royal Academie (RA) met verschillende bijdragen om dit oeuvre met reeds meer dan 500 projecten te situeren. Wat duidelijk is, het realiseren van een gebouw vraagt de inzet van een gehele equipe en een opdrachtgever met ambitie.

De vraag blijft steeds hoe men architectuur kan presenteren aan een breed publiek en dit in afwezigheid van het concreet gebouw? De grote Johannes Vermeer expositie in het Amsterdamse Rijksmuseum kreeg dit voorjaar 650.000 bezoekers. Een unieke gebeurtenis, het samenbrengen van zoveel topwerken die erkend worden als een Vermeer. Bij architectuur valt dit niet te organiseren. Gebouwen blijven verankerd op hun locatie. Architecten moeten beroep doen op een veelheid aan hulpmiddelen om een project toe te lichten: teksten, schetsen, uitvoeringstekeningen, schaalmodellen, foto's en video beelden, interviews met ontwerpers, opdrachtgevers en bezoekers. Voor de expositie werd door H&dM een app ontwikkeld wat meer is dan het visuele van de expositie.

"Stone House" (1982-1988) Expo RA Londen foto Marc Dubois

In de eerste zaal van RA staan hoge vitrinekasten waarin een veelheid aan kleine maquettes en schetsen zijn samengebracht. Men heeft de indruk

van een "Wunderkammer", echter geen kunst- en rariteitenkabinet, maar een verzameling van het afgelegd parkoers van het bureau en dit vanaf hun eerste projecten in de jaren '80. Hun eerste buitenlandse opdracht was een vakantiewoning in Italië, het "Stone House" (1982-1988). Toen ik dit bezocht was ik erg onder de indruk hoe H&dM de site en het plaatselijk materiaal wisten in te zetten om een project te verankeren op de site.

"Stone House" (1982-1988) foto Marc Dubois

In deze kasten ook hun onderzoek naar materialen waarbij gezocht wordt om de expressie van de huid te laten ontstaan vanuit de materialiteit. Een hoofdkenmerk in hun oeuvre is dat zij steeds verrassend uit de hoek komen, van een eigen herkenbare schriftuur is geen spraken zoals bij architecten als Mario Botta of Richard Meier. Een veelheid van randvoorwaarden bepalen het eindresultaat en angst om niet "herkenbaar" te zijn is afwezig. De lijst van projecten is indrukwekkend waarvan sommige gekend zijn bij een groot publiek zoals het Olympisch stadion 'het vogelnest' in Beijing. Ook de Tate Modern in Londen, opgeleverd in 2000, behoort tot hun gekende realisaties.

Aan één wand grote foto's van hun werk door topfotografen zoals als Thomas Ruff en Andreas Gursky. Reeds vanaf hun eerste werken doen H&M beroep op kunstenaars om hun werk te representeren. Ik herinner mij de Biënnale Architectuur in Venetië in 1991 waar voor de eerste maal de landenspaviljoenen in de Giardini werden aangewend en waarbij in het Zwitsers paviljoen het werk van H&M indruk maakte door zeer grote foto's. Geen tekening of maquette was te bespeuren. De kijk van anderen op het werk is cruciaal.

In zaal twee wordt het medium film aangewend om het verhaal te brengen van de mensen die het gebouw gebruiken en beleven. In 2002 wordt het REHAB gebouw in Bazel in gebruik genomen, een hospitaal voor revalidatie. De film toont hoe het gebouw wordt ingezet om het leven van de patiënten te verbeteren. Het gebouw als instrument, een plaats waar personeel en gasten samen zijn met hoop op genezing. Het film van Join Bêka & Lemoine maakt duidelijk dat architectuur in de eerste plaats de factor 'dienstbaarheid' moet bezitten.

Kinderziekenhuis in Zürich

Zaal 3 met presentatie project ziekenhuis Zürich foto Marc Dubois

De laatste ruimte toont uitsluitend hoe nieuw ziekenhuis voor kinderen tot stand komt. Het bureau won de wedstrijd in 2012 met een horizontaal gebouw. De uitwerking en de bouw nam 12 jaar in beslag, een samenwerking met een veelheid aan disciplines. Het ontwerpen van ziekenhuizen is één van de meest complexe opgaves die architecten en ingenieurs kunnen krijgen. Vaak gaan dergelijke opdrachten naar

ingenieursbureaus die uitsluitend gespecialiseerd zijn in deze sector en wordt het architectonisch concept vaak verwaarloosd. Daarbij komt dat naast de grote complexiteit, de ziekenzorg zeer vlug evolueert en dat er reeds tijdens de bouwfase aanpassingen moeten worden aangebracht.

Inplanting van het ziekenhuis & ontwerp van de kamer. Documenten bureau Herzog & de Meuron, Bazel voor expo RA Londen

In deze zaal wordt het voor de bezoeker duidelijk dat het bedenken van een ziekenhuis een meer dan doordeweekse klus is. Het bouwen is het realiseren van de maquette op ware grootte, één maal en dit op een gekozen locatie. In de ruimte staat een gedeelte van een kamer, de gevel tussen interieur en exterieur. Elke kamer heeft een groot vast vierkantig raam op het landschap maar ook een cirkelvormig raam dat open kan als ventilatie. Een raam op schaal van het kind.

Aangezien het gaat om een hospitaal met een horizontaal concept waarbij alle kamers voor de kinderen gericht zijn naar buiten, zijn er in het grondplan verschillende binnenkoeren (tuinen) voorzien. Met heel wat documenten en digitale projecties wil men de bezoeker van de expositie tonen dat bij het bouwen van een dergelijk ziekenhuis voor de toekomst betrokken wordt van het kind en dat alles in functie hiervan werd bedacht. Ook de aspecten van duurzaamheid en energiebeheersing worden belicht. Kind en personeel staan centraal en het is de taak van het volledig ontwerpteam om technische oplossingen hierop af te stemmen.

Jacques Herzog zegt hierover het volgende: "We thought about how to improve life when experienced from a hospital bed. A patient, especially a young one, doesn't always just want rest, but also needs freedom of movement and encounters with others. Besides the nice rooms they stay in, there are many different and pleasant gathering places, and kids and parents can easily find their way around". In het boek een titel die alles samenvat: " Building for More than Healthcare". A hospital as a city.

Wie deze expositie gaat bezoeken mag zeker niet vergeten om de mooie "Taddei Tondo", de madonna met kind in witte marmer van Michelangelo, te gaan bewonderen die een plaats kreeg in de nieuwe vleugel van de RA ontworpen door David Chipperfield.

Marc Dubois, architect HonF RIBA
September 2023

De expositie "In the making" in de Royal Academy loopt nog tot 15 oktober 2023